

راهنمای تصحیص

با اقتباس از نگرش اسلام به علم و علم آموزی

تألیف

شیخ عبدالحمید واسطی

مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

سرشناسه: واسطی، عبدالحمید، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور: راهنمای تدریس با اقتباس از نگرش اسلام به علم و علم آموزی / تألیف
عبدالحمید واسطی.
مشخصات نشر: مشهد: مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص.؛ مصور، جدول، نمودار.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۰۱۶-۵-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: چاپ قبلی: دارالعلوم، ۱۳۸۱.
یادداشت: کتبنامه به صورت زیرنویس.
موضوع: تدریس، جزوی
موضوع: حوزه‌های علمی، برنامه‌های تدریسی
موضوع: اسلام و آموزش و پرورش
رقم بندی: کنگره: BP ۲۷۲ و ۴۲۰ ۱۳۹۰
رقم بندی دیوبی: ۷۱/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۶۶۷۲۲

راهنمای تدریس

با اقتباس از نگرش اسلام به علم و علم آموزی

مؤلف: شیخ عبدالحمید واسطی

ویراستار: سرکار خانم حمیده‌ای

کارشناس هنری: احسان عرفانی

ناشر: انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

محل نشر: مشهد مقدس

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۹

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۰۱۶-۵-۸

کلیه حقوق محفوظ است.

مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

مشهد مقدس / بین چهارراه حجت و چهارراه مقدم طلاب / خیابان کاشانی / کاشانی ۲۵ / شماره ۴ / ۴۹۰۱۴

تلفن: ۳۰۳ / ۲۲۸۵۸۰۰ (۰۵۱۱) / فاکس: ۲۲۸۵۸۰۵ (۰۵۱۱)

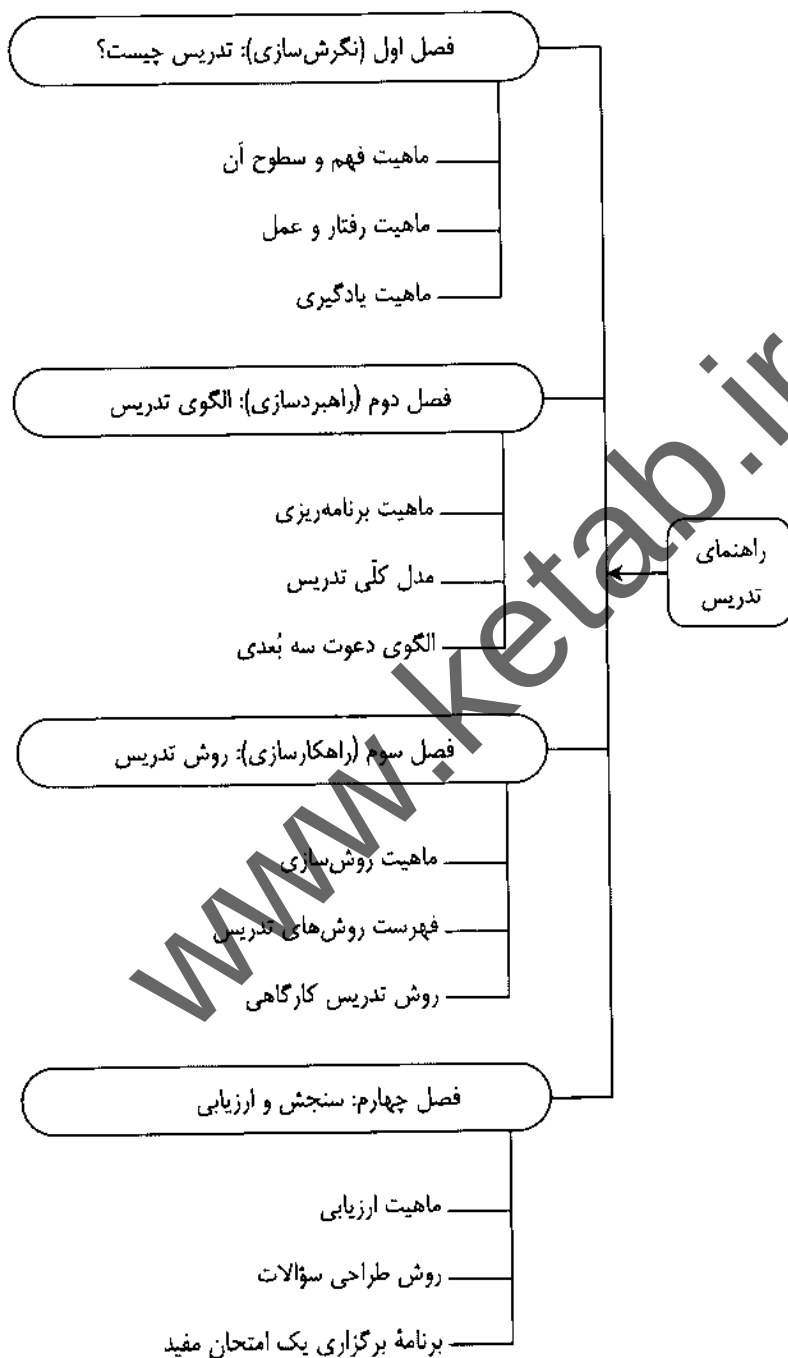
www.islamicsystems.ir

قال الله تبارك و تعالى:
”أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ
بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِأَتْيِ هِيَ أَحْسَنُ“

استاد گرامی!
با استفاده از ۳ ابزار زیر، نفوس را به سوی حقیقت دعوت کن:

۱. ارائه قوانین و معادلات موجود در درس، به گونه‌ای که منطقی بودن مطالب درس احساس شود.
۲. نشان دادن نفع و مزایای مطالب درس و ضرر نبودن آن‌ها، به طوری که علم‌آموزان به مطالب درس تمایل پیدا کنند.
۳. نقد و بررسی مطالب و نظریات مشابه، به طوری که علم‌آموزان با قضاوت خود، برتری مطالب درس را بیابند.

۵.....	عصاره کتاب
۶.....	ساختار کتاب
۷.....	فهرست تفصیلی
۱۳.....	سخن ناشر
۱۵.....	پیشگفتار مؤلف
۱۷.....	معرفی کتاب
۲۱.....	راهنمای استفاده از کتاب
۲۳.....	جدول تقسیم‌بندی آموزش کتاب
۲۵.....	فصل اول: نگرش‌سازی
۲۶.....	ساختار فصل و اهداف آن
۲۷.....	پیش‌نیاز: ماهیت تدریس
۳۱.....	محور اول: کارگاه معرفت‌شناسی
۳۲.....	فعالیت اول: ماهیت علم
۳۳.....	تعریف لغوی و اصطلاحی علم
۳۴.....	۱ و ۲ تعریف ذهن و پدیدآمدن در ذهن
۳۵.....	۳ تعریف حقیقت
۳۶.....	نتیجه‌گیری نهایی برای دست‌یابی به تعریف «علم»
۳۷.....	تمرین
۳۸.....	نگرش اسلام به علم (در آیات و روایات)
۳۹.....	الف. جدول آیات
۴۱.....	ب. جدول روایات
۴۳.....	فعالیت دوم: لایه‌های فهم و ادراک

۴۴	بررسی اجمالی لایه‌های فهم و ادراک
۴۴	۱. بررسی لغوی (ایجاد یک تصور اولیه)
۴۴	۲. بررسی تحلیلی (دستیابی به یک تصویر شفاف)
۴۶	۳. بررسی کاربردی (دستیابی به شاخصه‌های قابل اندازه‌گیری در مراتب فهم)
۵۲	بررسی تفصیلی لایه‌های فهم و ادراک
۵۲	۱. تصور اولیه (سطح حافظه‌ای)
۶۴	۲. فهم اولیه (سطح ادراک)
۷۰	۳. فهم کاربردی (سطح کاربرد)
۸۰	۴. فهم تحلیلی (سطح تجزیه و ترکیب)
۹۹	۵. فهم استدلالی (سطح نقد و ارزیابی)
۱۰۵	۶. فهم شهودی و تفکر خلاق (سطح تولید و خلق)
۱۱۲	نتیجه کارگاه معرفت‌شناسی
۱۱۳	محور دوم: کارگاه رفتارشناسی
۱۱۴	کارگاه رفتارشناسی: ماهیت عمل و رفتار
۱۱۵	الف تعریف اجمالی لغت‌نامه‌ای
۱۱۵	ب تعریف تفصیلی
۱۱۸	تمرین: ارتباط روایات با بحث رفتارشناسی
۱۱۹	سطوح احساسی و روانی در آموزش
۱۲۰	جدول سطوح احساسی و گرایشی
۱۲۱	تمرین: ارتباط آیات و روایات با سطوح احساسی و گرایشی
۱۲۳	سطوح مهارتی و عملی در آموزش
۱۲۵	جدول سطوح مهارتی و اجرایی
۱۲۵	تمرین: ارتباط روایات با سطوح مهارتی و اجرایی
۱۲۹	نتیجه کارگاه رفتارشناسی

۱۳۱	محور سوم: کارگاه یادگیری شناسی
۱۳۲	کارگاه تشخیص هویت «تدریس»
۱۴۰	تعریف درس و تدریس
۱۴۴	نتیجه کارگاه نگرش سازی
۱۴۷	فصل دوم: راهبردسازی
۱۴۸	ساختار فصل و اهداف آن
۱۴۹	پیش نیاز: ماهیت برنامه ریزی
۱۵۶	الگوی کلی تدریس
۱۵۶	۱. شفاف سازی اولیه موضوع تدریس
۱۵۷	۲. نیاز شناسی
۱۵۸	۳. هدف گذاری
۱۶۱	۱. صرف (کلمه شناسی)
۱۶۲	۲. دین شناسی
۱۶۴	۴. بررسی عناصر مرتبط با وضعیت موجود و با اهداف
۱۶۵	حداقل قالب یک مقاله قابل قبول
۱۶۷	۴/۱. خصوصیات علم آموزان
۱۶۸	۴/۲. محتوای آموزش
۱۶۹	۴/۳. یادگیری
۱۷۰	۴/۴. روش تدریس
۱۷۶	۴/۵. سنجش و ارزیابی
۱۷۷	۵. مدل ساز
۱۷۷	تمرین: الگوی تدریس
۱۸۱	فصل سوم: راهکار سازی
۱۸۲	ساختار فصل و اهداف آن

۱۸۳..... پیش‌نیاز: ماهیت روش

۱۸۳..... روش چیست؟

۱۸۳..... تعریف روش

۱۸۵..... انواع روش‌ها

۱۸۶..... انواع روش تدریس

۱۸۷..... تمرین: انواع روش تدریس

۱۸۸..... زمینه‌سازی: روش برتر

۱۸۹..... روش تدریس کارگاهی

۱۹۰..... الف. مرحله‌بندارکاتی (قبل از ورود به کلاس): تهیه طرح درس

۱۹۲..... تمرین: طرح درس

۱۹۶..... ب. مرحله‌اجراء (از لحظه ورود به کلاس)

۱۹۷..... نمونه‌هایی از سؤالات آغازکننده درس را در این قسمت می‌بینیم

۲۰۳..... تمرین: ساختار فعالیت‌های کارگاهی

۲۰۴..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۱: زندگی

۲۰۶..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۲: زیارت

۲۰۷..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۳: پلورالیزم

۲۰۸..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۴: قبض و بسط فهم دینی

۲۱۰..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۵: دین‌شناسی

۲۱۲..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۶: سکولاریزم

۲۱۴..... نمونه برگه‌های یک کارگاه علمی ۷: آموزش عقائد

۲۱۹..... نتیجه الگوریتم روش تدریس کارگاهی

۲۲۲..... تمرین: نمونه برگه ارزیابی روش تدریس

۲۳۵..... فصل چهارم: سنجش و ارزیابی

۲۳۶..... ساختار فصل و اهداف آن

۲۳۷	پیش‌نیاز.....
۲۳۸	ماهیت ارزیابی و امتحان.....
۲۳۸	تعریف تفصیلی.....
۲۳۹	تمرین: ارتباط روایات با ارزیابی.....
۲۴۰	روش ارزیابی.....
۲۴۱	مراحل مقدماتی تهیه طرح امتحان.....
۲۴۱	مراحل اصلی تهیه طرح امتحان.....
۲۴۳	نمونه قالب سؤالات مربوط به سطوح شناختی در اهداف آموزشی.....
۲۴۷	نمونه قالب سؤالات مربوط به سطوح احساسی و گرایشی در اهداف آموزشی.....
۲۴۸	نمونه قالب سؤالات مربوط به سطوح مهارتی و اجرایی در اهداف آموزشی.....
۲۵۱	چند نکته کلیدی در طراحی سؤالات.....
۲۵۲	برخی اقدامات لازم برای برگزاری امتحان.....
۲۵۴	تصحیح اوراق.....
۲۵۶	تمرین و ارزیابی.....
۲۵۹	کتابشناسی اجمالی روش تدریس.....

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
و الصلوه و السلام علي نبينا محمد و آله الطاهرين
و لعنه الله علي اعدائهم اجمعين

نگرش اسلام به آینده بشریت، برقراری تمدن یکپارچه جهانی براساس آموزه‌های اسلام و حرکت به سوی ایجاد و تقویت مستمر احساس حضور خدا در تمام جوانب زندگی است. از آنجائیکه هویت تمدن، زندگی جمعی در سیستم‌های بهم پیوسته است، برای تمدن‌سازی نیاز به سیستم‌سازی است و هر اندیشه تمدن‌ساز برای تحقق تمدن مورد نظرش چاره‌ای جز طراحی و اجرای نظام‌ها و سیستم‌های به جریان اندازنده ابعاد مختلف زندگی ندارد. سیستم‌های آموزشی، رسانه‌ای، فرهنگی، امنیتی، دادگستری، اقتصادی، مدیریتی، حکومتی، خانوادگی، غذایی، تولیدی، توزیعی، خدماتی، معماری و شهری و ... که براساس فرایندها و معادلات ارتباطی تعریف شده در گزاره‌های دین فعال شده باشند می‌توانند با بهم پیوستگی خود، تجلی‌دهنده تمدن اسلام شوند.

از سوی دیگر، فرآیند تمدن‌سازی فرآیندی تدریجی و نیازمند بسترسازی‌های درازمدت است؛ و تا نگرش نخبگان و دید عمومی به ضرورت سیستم‌سازی، و در سیستم‌سازی به ضرورت فرآیندسازی، و در تعریف فرایندها به اهمیت داده‌های دین معطوف نشود، فضای حرکت به سوی تمدن اسلام شکل نخواهد گرفت.

جریان تولید علم و نهضت نرم‌افزاری، زیرساختی است که فضای حرکت به سوی تمدن‌سازی را فعال می‌کند. حوزه‌های علمیه، در این جریان، عهده‌دار ترسیم نقشه راه و ارائه شاخص‌های راهبردی هستند، و این شاخص‌ها باید به گونه‌ای ارائه شوند که متخصصین علوم تجربی و انسانی بتوانند برای طراحی سیستم‌های زندگی استفاده کنند. بنابراین ضروری است که آموزش طلاب در تغییر و تحولات نظام آموزشی و تحقیقاتی و تربیتی، به سوی دستیابی به این توانایی مدیریت شود. مجموعه حاضر، پیشنهادی برای فعال‌سازی علوم و معارف حوزوی، در راستای این هدف است.

«موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام» با تلاش برای حرکت در مسیر تولید علم و کارآمدسازی حوزه‌ها، چاپ و نشر متون آموزشی در عرصه روش‌شناسی را در دستور کار

خود قرار داده است. متن حاضر تحت عنوان «راهنمای تدریس با اقتباس از نگرش اسلام به علم و علم آموزی» تألیف حجة السلام والمسلمین حاج شیخ عبدالحمید واسطی به عنوان یک متن آموزشی برای اساتید و فضایی حوزه های علمیه تألیف شده که از مجموعه متون روش شناسی اسلامی موسسه می باشد.

امید است که اساتید و طلاب ذوی العزّه و الاکرام آن را به عنوان پیشنهادی برای بررسی و تحلیل، پذیرا باشند و اصلاح و ارتقاء مستمر آن، برکات خود را آشکار سازد.

انتشارات موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

مشهد مقدس رضوی / ربیع المولود ۱۴۳۲

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
و صلى الله على سيدنا و نبينا محمد و آله الطاهرين
ولعنة الله على أعدائهم أجمعين

به نظر شما مؤثرترین سخنان کدامند؟

- سخنانی که نقاط تأثیرگذار در زندگی را برای انسان شفاف کنند.
- سخنانی که ارتباطات اساسی را در زندگی آشکار سازند.
- سخنانی که در برابر دیدگان انسان افق‌های جدید بگشایند.
- سخنانی که عوامل جهت‌دهنده به زندگی را معین کنند.

هر یک از این پاسخ‌ها که مورد نظر شما باشد (و یا شاید تمام پاسخ‌ها)، سؤال دیگری را به دنبال خواهد داشت:

از کجا و چگونه به این سخنان دست یابیم؟

آیا جز فردی راه‌رفته و تجربه‌دیده، کسی دیگری می‌تواند چنین سخن بگوید؟
آیا جز استادی زبردست می‌تواند دیده‌انسان را به سوی آن چه باید و آن چه نباید، بگشاید؟
علم، استخراج واقعیت‌هاست، و علوم واقعی عرضه‌کننده حقایق، و علم‌آموزی حقیقی تلاشی برای وصول به عظمت بی‌انتهای هستی است؛ و عظمت بی‌انتهای هستی اوست.

پیام این کتاب این است:

استادی این‌گونه، چگونه علم می‌آموزاند و طالب علم را در افق‌های برتر می‌نشانند؟ و با چه مهارتی دیدگان او را به سوی ابدیت می‌گشاید؟

معرفی کتاب

«گزارشی از کتاب راهنمای تدریس»

موضوع گزارش: ساختار کلی و مفاهیم کلیدی کتاب راهنمای تدریس
 هدف: فعال کردن زمینه‌های لازم برای توجه به یک تدریس موفق
 ساختار گزارش: بیان انگیزه تألیف <ترسیم لایه‌های اصلی کتاب> عصارة لایه‌های سه‌گانه
 کلیدواژه‌های اصلی گزارش: روش تدریس، نظریه «دعوت سه‌بعدی»، روش حل مسأله

بدنه گزارش

در ساختار آموزش و تعلیم، سه متغیر مبنائی وجود دارد: علم‌آموز، محتوای آموزش و استاد. هدف یک مجموعه آموزشی ایجاد تغییر مثبت در نگرش و عملکرد علم‌آموزان است. این هدف با ایجاد ارتباط بین علم‌آموز و محتوای آموزشی حاصل می‌شود و نقش استاد برقراری این ارتباط است.

دو سوی این ارتباط، دو لایه از عالم وجود هستند. یک لایه، روح و ذهن علم‌آموز است و لایه دوم حقیقت موجود در هستی. هر دو لایه از یک طیف گسترده تشکیل شده است. هر نقطه از طیف وجودی روح، تشکیل دهنده نوعی از ادراک است که با نقطه متناظر خود در طیف وجودی حقایق بیرونی اتحاد برقرار می‌کند. در این میان مهارت استاد، تشخیص موقعیت ادراکی علم‌آموز و موقعیت وجودی محتوای آموزش است. استاد با تشخیص فاصله میان این دو موقعیت، از مفاهیم میانی و واسطه‌ای خاص استفاده می‌کند تا زمینه ارتقاء وجودی علم‌آموز فراهم شود و با حقیقتی که آموزش می‌بیند، اتحاد وجودی پیدا کند. در این صورت «فهم» حاصل شده و یادگیری محقق می‌گردد.

این کتاب در صدد پاسخگویی به سؤالات زیر است:

- چگونه موقعیت ادراکی علم‌آموز را تشخیص دهیم؟
- چگونه موقعیت وجودی و سطح علمی محتوا را بشناسیم؟
- فهم چیست؟ چه مراتبی دارد و چگونه حاصل می‌شود؟
- حلقه‌های مفهومی که بین سطح ادراکی علم‌آموز و طیف وجودی مطالب آموزشی رابط هستند را چگونه ایجاد کنیم؟

پاسخ این سؤالات نیاز اولیه یک مدرس است. دقت در اجرای یک روش تدریس صحیح، رمز موفقیت یک مجموعه علمی و آموزشی به شمار می‌رود. اگر تحول به‌سوی کمال را می‌خواهیم و اگر نگران وضعیت علمی و عملی طلاب هستیم، باید در روش تدریس و تعلیم خود تجدید نظر کنیم.

بهترین متن‌ها نیز اگر صحیح آموزش داده نشوند، قدرت تغییر در افکار و رفتار را نخواهند داشت. اما یک متن عادی با یک تدریس روشمند می‌تواند سطحی از تعادل و مطلوبیت را ایجاد کند. کتاب «راهنمای تدریس» بر اساس چنین نیازی طراحی گردیده است.

ساختار کتاب از سه لایه تشکیل شده است:

۱. نگرش‌ها (ایجاد نگرش‌های لازم نسبت به علم‌آموزی و تدریس)
۲. راهبردها (ارائه خط‌مشی و قالب کلی برای یک تدریس موفق)
۳. راهکارها (ارائه برنامه‌های عملی برای اجرای یک تدریس موفق)

عصاره لایه اول:

چکیده کتاب در این محور، ضرورت آموزش بر اساس نظریه «دعوت سه بُعدی» است. سرمنشأ این نظریه، آیه شریفه «أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» است. بر اساس این نظریه، علم‌آموزی عبارت است از: ایجاد زمینه برای اتحاد درون و برون انسان. چگونگی این زمینه‌سازی در محور دوم کتاب تشریح شده است.

عصاره لایه دوم:

با استناد به آیه شریفه فوق، زمینه‌سازی برای ارتقاء ادراکی انسان و اتصال به حقایق وجودی، سه راهبرد دارد:

۱. تبیین مطلب درس با استفاده از معادلات و قوانین هستی، به طوری که منطقی بودن مطلب درس برای علم آموز ملموس شود (حکمت).

۲. تشریح مطلب درس با ارائه نتایج مثبت عمل به آن و ضررهای نادیده گرفتن آن، به طوری که تأثیر مطلب در روند زندگی برای علم آموز مشهود شود (موعظه حسنه).

۳. عرضه مطالب مشابه و رقیب و مقایسه آن ها با یکدیگر برای کشف نقاط ضعف و قوت، به طوری که برتری مطلب درس بر موارد مشابه برای علم آموز معلوم گردد (جدال احسن).

علمی موجب تغییر مثبت در رفتار می شود که:

منطقی بودن آن لمس شود، مفید بودن آن مشهود باشد، ضرر عمل نکردن به آن تبیین شود و برتری توصیه ها و برنامه های آن بر دیگر موارد معلوم گردد.

وجه تسمیه نظریه «دعوت» به «دعوت سه بعدی»، وجود راهبردهای سه گانه پیش است. اما چگونه می توان در عمل به این آموزش سه بعدی دست یافت؟ چگونه می توان علم آموز را از سه جهت به سوی علم و ادراک فرا خواند و محتویات درونی او را با این محرک های سه گانه به سوی تعالی و رشد حرکت داد تا با حقیقت متحد شود و واقعیات را در وجود خود لمس کند؟ محور سوم کتاب پاسخگوی این سؤال است.

عصاره لایه سوم:

چکیده این قسمت از کتاب عبارت است از: چگونگی آموزش بر اساس روش حل مسأله و تفکر نقادانه. سرچشمه این راهکار اجرایی برای پیاده سازی آموزش سه بعدی، روایات زیر هستند:

۱. قال امیر المؤمنین (علیه السلام): «حَسَنَ السُّؤَالِ نَصْفُ الْعِلْمِ»^۱
«تشخیص نیاز واقعی و تبیین شفاف آن، نیمی از فعالیت لازم برای رسیدن به واقعیت است.»

۲. قال امیر المؤمنین (علیه السلام): «إِضْرِبُوا بَعْضَ الرَّأْيِ بِبَعْضٍ يَتَوَلَّدُ مِنْهُ الصَّرَافُ»^۲
«ظرات را با یکدیگر مقایسه کنید تا زمینه تصمیم گیری صحیح ایجاد شود.»

۳. قال امیر المؤمنین (علیه السلام): «إِعْقِلُوا الْخَيْرَ عَقْلَ دِرَايَةِ لَاعَقْلَ رَوَايَةِ»^۳
«مطالب را تحلیل کنید نه این که فقط شنونده و بعد گوینده باشید.»

۴. قال المسيح علی نبینا و آله و آلِهِ: «كُونُوا نَقَادَ الْكَلَامِ»^۴
«نقاط ضعف و قوت مطالب را به دست آورید و فقط شنونده نباشید.»

۱. تحف العقول، ص ۲۰۸.

۲. غرر الحکم، ص ۴۴۲.

۳. همان، ص ۴۶.

۴. محاسن برقی، ج ۱، ص ۲۲۹.

چهار روایت پیشین، ما را در هدایت به سوی روش حلّ مسأله و تفکر نقّادانه رهنمون می‌شود. نکته جالب این است که تمامی منابع مربوط به روش تدریس، روان‌شناسی تربیتی، اسلوب‌های تفکر و تفکر خلاق، راهبردهای تعلیم و تربیت، همگی پس از بررسی انواع روش‌های تعلیم و تدریس، روش حلّ مسأله و تفکر نقّادانه را به عنوان مؤثرترین شیوه معرفی کرده‌اند. این روش در قالب «کارگاه‌های علمی و آموزشی» پیاده‌سازی می‌شود. هدف یک کارگاه آموزشی فراهم‌سازی زمینه برای مهارت در موارد زیر است:

- تشخیص نیازهای واقعی و تفکیک آن‌ها از نیازهای کاذب
- نقشه‌ریزی برای رفع نیاز و حلّ مسأله
- همفکری و همیاری برای رسیدن به پاسخ
- طراحی و مدل‌سازی برای استفاده عملی از پاسخ
- کشف نقاط بحران و انحراف
- تولید فکر و نه جمع افکار

قسمت سوم کتاب چگونگی اجرای کارگاه‌های آموزشی و علمی را بررسی می‌کند. علم برای زندگی است و زندگی حرکت به سوی کمال و ابدیت است. علم ارتقاء روح به سوی کمال است و البته در این هستی یک کمال و ابدیت بیشتر وجود ندارد؛ وَحْدَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ.

نتیجه:

با استفاده از روش حلّ مسأله و تفکر نقّادانه می‌توان زمینه ارتقاء فهم و ادراک علم‌آموزان را به سطح ادراک مجردات و فهم‌های خلاق فراهم ساخت.

توصیه:

بازنگری آیات و روایات مربوط به علم‌آموزی
تحلیل و بررسی روش حلّ مسأله

چکیده:

روش تدریس بر اساس نگرش اسلام نسبت به علم و علم‌آموزی، روش حلّ مسأله و

تفکر نقّادانه است که در سه بُعد:

معادلات وجودی

توزین نفع و ضررها

تطبیق آراء

به فعال‌سازی فهم و ادراک علم‌آموز می‌پردازد.

راهنمای استفاده از کتاب

۱. قبل از ورود به مطلب، ساختار کتاب را به دقت بررسی کنید. (نقشه کتاب را به دست آورید.)
۲. در هر قسمت از کتاب، ابتدا موقعیت مطلب را شناسایی کنید. (این مطلب در کدام قسمت قرار دارد و با چه مطالبی مربوط است؟ به سرصفحه‌های کتاب دقت کنید.)
۳. در ابتدای فصول و در لابه‌لای مطالب، سؤالاتی مطرح شده است؛ حتماً ابتدا خود به سؤال پاسخ داده و سپس دنباله مطلب را مطالعه کنید. (تفکر فعال و خلاق داشته باشید.)
۴. در برخی قسمت‌های کتاب، به مرور مطالب قبلی برمی‌خورید. حتماً آن‌ها را مطالعه کنید. (این خلاصه‌ها بر اساس نکات دقیق آموزشی تهیه شده است؛ از آن‌ها صرف نظر نکنید.)
۵. به ترجمه‌ها دقت کنید. ترجمه آیات و روایات بر اساس مبنای زیر انجام گرفته است:

ترجمه عبارت است از:
«همسانی تأثیر متن مبدأ و متن مقصد، بر مخاطب»

- برخی از منتقدین به این گونه ترجمه، ترجمه تفسیری می‌گویند.
۶. در قسمت‌های مختلف کتاب تمرین‌هایی را مشاهده می‌کنید این تمرین‌ها روح کتاب و نقطه تحقیق یادگیری‌اند. دقت در انجام آن‌ها سرچشمه بسیاری از حقایق را به شما نشان خواهد داد.
 ۷. تلاش کتاب بر این بوده که به توصیه خود که استفاده از روش کارگاهی و نظریه دعوت سه بعدی است، عمل کند. دقت در شیوه تألیف کتاب می‌تواند راهنما و پاسخگوی برخی سؤالات و تمرینی برای روش کارگاهی باشد.
 ۸. اگر اساتید محترم حرکت‌های کتاب را مرحله به مرحله دنبال کرده و در کلاس اجرا کنند، امید است تدریسی موفق و کاربردی داشته باشند.
 ۹. حرکت با کتاب از ابتدای مطلب ضروری است. مطالب قسمت‌های میانی کتاب کاملاً متوقف بر مطالب قبلی است.
 ۱۰. نگران حجم کتاب نباشید. شیوه خاص تألیف آموزشی، این حجم را برای کتاب می‌طلبد. می‌توانید این کتاب را در ۳۰ جلسه بیاموزید و یا آموزش دهید. جدول تقسیم‌بندی حجم کتاب را در صفحه بعد مشاهده کنید.
 ۱۱. این کتاب را به صورت کارگاهی تدریس کنید.

۱۲. متن کتاب، منبعی برای مطالعه علم آموزان است، نه متنی برای روخوانی در کلاس.
۱۳. در بیش از ۶۰ کتابی که در موضوع روش تدریس بررسی شد، شاید این کتاب اولین تجربه در نوع خود باشد. امید است با نقد و نظرهای شما اصلاح و تکمیل گردد.
۱۴. اصطلاحاتی که عموماً در مباحث یادگیری به کار می‌روند، در مواردی مناسب به نظر نمی‌رسد، بنابراین برخی اصطلاحات که در کتاب به کار رفته، تابع اصطلاحات ترجمه‌شده‌ای که در محافل دانشگاهی رواج دارد، نیست.

شیخ عبدالحمید واسطی / ربیع الثانی ۱۴۲۳ / مشهد الرضا علیه السلام

جدول تقسیم‌بندی آموزش کتاب

ردیف	مطلب کتاب
۱	مقدمه < آشنایی با موضوع + ساختار کتاب + پرسشنامه تدریس
۲	فصل اول: < نگرش سازی > کارگاه معرفت‌شناسی < فعالیت اول > ماهیت علم + علم در ادب و فرهنگ
۳ و ۴	فهم و مراتب آن + جدول سطوح فهم و ادراک
۵ و ۶	سطح اول: سطح حفظه‌ای + خصوصیات حافظه و روش رشد آن
۷	سطح دوم: فهم اولیه + مهارت طرح سؤال
۸ و ۹	سطح سوم: فهم کاربردی + الگوریتم‌سازی
۱۰ و ۱۱	سطح چهارم: فهم تحلیلی + نگرش شبکه‌ای (سیستمی) و طراحی یک سیستم
۱۲	سطح پنجم: فهم استدلالی
۱۳	سطح ششم: فهم شهودی و تفکر خلاق
۱۴	کارگاه رفتارشناسی + جدول اهداف احساسی و روحی
۱۵	جدول اهداف مهارتی و عملی
۱۶	کارگاه یادگیری‌شناسی
۱۷	نتیجه‌گیری از فصل اول: تدریس چیست؟
۱۸	فصل دوم < راهبردهای > مدل کلی تدریس < ماهیت برنامه درسی
۱۹ و ۲۰	الگوی کلی تدریس
۲۱	فصل سوم < راهکارسازی > روش تدریس موفق < ماهیت روش تدریس
۲۲	روش تدریس کارگاهی < مرحله اول: طرح درس‌نویسی
۲۳	مرحله دوم: الگوریتم اجرایی
۲۴	مرحله سوم: طراحی برنامه‌های کارگاهی
۲۵	مرحله چهارم: نتیجه‌گیری و تکمیل روش تدریس کارگاهی (روش تفکر خلاق و نقادانه و حل مسئله)
۲۶	فصل چهارم < سنجش و ارزیابی > ماهیت ارزیابی
۲۷	طرح سوالات مناسب با اهداف آموزشی
۲۸	قالب‌بندی سوالات (انواع سوالات)
۲۹	قواعد برگزاری امتحانات و تصحیح اوراق
۳۰	نتیجه‌گیری از کتاب